

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Тези

**77-ї наукової конференції професорів,
викладачів, наукових працівників,
аспірантів та студентів університету**

ТОМ 2

16 травня – 22 травня 2025 р.

У 1930-х роках у контексті боротьби з «українським буржуазним націоналізмом» було табуйовано вживання термінів, які постали в період УНР або українських визвольних змагань, до прикладу: *канцелярію* (як адміністративно-документаційна установа) замінили на *секретаріат* або *відділ*; *реєстр* як усталений термін українського правопису часто поступався слову *журнал*; *управа* (у значенні органу місцевої влади, що вела документацію) була витіснена терміносполуками *орган управління* або *виконавчий комітет*. Водночас наразі маємо ще одну проблему, що сягає своїм корінням у ті часи, поширення скалькованих лексем та розхитування мовної норми. Так, у ХХ ст. питома український термін *довідка* поступово витіснила калька *справка*, яка тривалий час функціонувала в офіційно-діловому стилі.

Окрему роль у лінгвоциді відіграли словники, підготовлені під егідою радянської влади. Значна частина кодифікованих термінів мала виразно русифіковану форму, тоді як питомі українські відповідники навіть не подавалися.

Репресії проти української термінології у сфері документознавства були цілеспрямованими і системними. Лінгвоцид проявлявся як через адміністративні обмеження, так і через наукову кодифікацію, що перетворила українську мову на другорядну в офіційному просторі. Витіснення питомих термінів, нав'язування кальок та знищення фахового мовного стилю діловодства мали далекосяжні наслідки – втрата традиції, порушення тяглості мовної культури, маргіналізація української мови як мови державного управління.

Література:

1. Караванський С. *Практичний словник синонімів української мови : близько 20 000 синонім. рядів. 4-те вид., опрац. і значно допов.* Львів: БаК, 2012. 523 с.
2. *Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду : документи і матеріали / за ред. Л. Масенко.* Київ: Києво-Могилянська академія, 2005. 399 с.

УДК 81'25:62

*С.М. Дорошенко, к.філол.н., доцент
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

СКЛАДНОЩІ ТА СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Сучасна наука розглядає переклад не лише як трансформацію одного тексту в інший, а й як специфічний вид людської діяльності, що має соціальний та культурний вимір. Переклад – це процес і результат передавання змісту з однієї мови на іншу, обумовлений потребами суспільства. Це також процес комунікації та її результат, що має велике суспільне значення. Дослідники часто розглядають переклад як діяльність,

що полягає у змінному переосмисленні й перекодуванні повідомлення з однієї мовної системи в іншу, тоді основна увага зосереджується на перекладачеві як суб'єктові з притаманними йому особистісними та професійними особливостями. Переклад також виконує функцію комунікативного посередництва між носіями різних мов, що реалізується через складну психофізіологічну діяльність білінгва. Отже, переклад є багатогранною діяльністю, яка визначається впливом соціальних, психологічних, культурних та інших факторів. Його всебічне осмислення сприяє глибшому розумінню природи перекладацького процесу, його закономірностей і результатів.

Переклад текстів з іншої мови завжди супроводжується певними труднощами. Особливо це стосується науково-технічного перекладу, для якого недостатньо лише володіти мовами оригіналу та перекладу — необхідне також глибоке знання відповідної наукової чи технічної сфери, адже кожна галузь має свою специфічну термінологію, а також може вирізнятися особливостями синтаксису.

Технічні тексти, як правило, орієнтовані на практичне застосування, тому перекладач повинен не лише точно передати зміст, а й зробити текст зрозумілим і зручним для користувача. Тому такий переклад має бути точним, ясним, стислим і легко сприйманим як за змістом, так і за мовною формою. Недоліки чи помилки у перекладі, зокрема у технічних інструкціях, навіть можуть спричинити труднощі у використанні обладнання.

Науково-технічний переклад охоплює широкий спектр матеріалів: від спеціалізованих текстів різного рівня складності до словників, експлуатаційних інструкцій, науково-технічних статей і технічних пропозицій.

Якість перекладу технічної термінології безпосередньо залежить від обізнаності перекладача з тематикою оригінального тексту. Перекладачам слід активно вивчати термінологічну систему відповідної галузі, користуватися профільними словниками, довідниками та онлайн-ресурсами. Варто пам'ятати, що зазвичай терміни передаються через відповідники в мові перекладу. Лише у випадках відсутності точного терміна вживаються використання аналогів, синонімів чи описовий переклад. Хоча терміни за своєю природою є відносно незалежними від контексту, саме контекст часто відіграє ключову роль у визначенні їхньої конкретної спеціалізації.

Дослідники при перекладі термінів рекомендує певну послідовність семантичного та синтаксичного аналізу:

1) аналіз семантичних зв'язків між компонентами всередині діапазону та виділення семантичних груп (аналіз здійснюється зліва направо від першого слова);

2) визначення зв'язків між виділеними смисловими групами й переклад усього термінологічного ряду послідовно справа наліво починаючи, з ключового слова; 3) здійснення стилістичного аналізу та редагування перекладу [1].

Зазначені вище методи є базовими у процесі перекладу термінів. Однак остаточний вибір конкретного способу залежить від лексичного складу терміносистеми, до якої належить слово, а також від загального змістового навантаження контексту. Саме тому важливо проводити глибокий семантичний аналіз терміна, оскільки межі його значення можуть варіюватися залежно від ситуації, і один і той самий термін може вимагати різних перекладацьких підходів у різних випадках.

Також варто врахувати низку додаткових порад щодо перекладу термінів, запропонованих Т. Кияком. Зокрема:

термін, який вживається в перекладі, повинен бути затвердженим згідно з чинними державними стандартами;

під час перекладу слід брати до уваги наукову галузь, до якої належить термін;

якщо термін не подано у двомовних науково-технічних словниках, перекладач самостійно обирає еквівалент, спираючись на довідкові джерела або консультації з фахівцями; у виняткових випадках дозволяється вдаватися до практичної транскрипції;

бажано уникати синонімічних варіантів одного й того ж терміна – термінологія повинна бути уніфікованою;

якщо в оригіналі є помилка у написанні терміна, перекладач не повинен її виправляти в основному тексті перекладу, а лише вказати на це у примітці, надаючи правильну форму;

іншомовні терміни, які ще не адаптовані, слід перекладати з поданням оригіналу в дужках;

латинські терміни залишаються без змін;

терміни не можна довільно скорочувати;

номенклатурні позначення передаються в оригіналі;

одиниці вимірювання та спеціальні позначення повинні відповідати встановленим технічним нормам. [1].

Отже, переклад є діяльністю, що спрямована на передавання змісту з мови-оригіналу на іншу мову і забезпечує найбільш повне й точне відтворення всієї смислової структури, закладеної в початковому повідомленні. Переклад науково-технічної термінології має свої особливості, які слід враховувати у процесі лексико-граматичних трансформацій.

Література:

1. Кияк Т.Р. Теорія та практика перекладу. Вінниця : Нова книга, 2006. 592 с.